

Datum 2020-06-17
Diarienummer 0691/20

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Göteborgs Stads yttrande över remiss från Socialdepartementet - betänkandet Översyn av yrket personlig assistent SOU 2020:1

Göteborgs Stad ställer sig generellt positiv till utredningens förslag som i huvudsak handlar om att erbjuda tryggare anställningsvillkor, utveckla arbetsmiljöarbetet och minska osäkerheten om arbetsuppgifterna. Göteborgs Stad anser att utredningens förslag kan förväntas ge en viss positiv effekt. Nedanstående delar anser Göteborgs Stad bör uppmärksammas i remissvaret till Socialdepartementet för övervägande om ytterligare åtgärder för ökad effekt.

Krav på kollektivavtalsliknande villkor

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget i utredningen om att det ska ställas krav på kollektivavtalsliknande villkor för att få tillstånd att bedriva assistansverksamhet. Göteborgs Stad understryker att det i utredningen uppges att närmare 95 procent av alla personliga assistenter omfattades av ett kollektivavtal i mars 2018 men att kollektivavtalen innehållsmässigt skiljer sig åt. Krav på kollektivavtal kan förväntas ge viss positiv effekt för tryggare anställningsvillkor, men för relativt få. Göteborgs Stad anser att mer likvärdiga villkor inom branschen skulle förbättra arbetsvillkoren för fler personliga assistenter.

Göteborgs Stad tillägger att i Staden omfattas 92 procent av medarbetarna med befattningsbenämningen personlig assistent av kollektivavtalet HÖK. Övriga omfattas av kollektivavtalet PAN.

I utredningen anges att uppsägningstiden enligt HÖK är sex månader för den medarbetare som har varit anställd längre än sex månader. Göteborgs Stad ifrågasätter detta och menar istället att medarbetaren ska ha haft en sammanhängande anställning om minst 12 månader för att vid uppsägning från arbetsgivarens sida ha en uppsägningstid om sex månader. Vid kortare anställningstid är uppsägningstiden en månad.

I PAN-avtalet regleras villkor för både personliga assistenter och anhörigvårdare. Detta bör vara två olika yrkesgrupper med olika befattningsbenämningar och villkor i anställningen. Utredningen lyfter framförallt villkoren för anhörigvårdare. Till exempel att det inte utgår någon särskild ersättning för jour, arbete på obekväm arbetstid, ersättning vid beordrad övertid och ersättning vid mertid för anhörigvårdare. Det bör i det sammanhanget även framhållas att dessa särskilda ersättningar utgår till personliga assistenter på PAN-avtalet.

Heltidsmättet för månadsavlönade personliga assistenter är 38,25 timmar per vecka vid arbete på såväl vardag som helgdag. För timavlönade personliga assistenter oberoende om de är anställda på HÖK eller PAN så beräknas heltidsmättet på 40 timmar per vecka. Ersättning för övertidsarbete för timavlönade beräknas antingen utifrån fullgjort arbetspass den dagen eller utifrån total arbetstid 160 timmar per månad. För anhörigvårdare på PAN-avtalet utbetalas inte övertidsersättning utan det bör räknas med vid lönesättningen. Utifrån detta menar Göteborgs Stad att det som utredningen skriver om möjlighet till ersättning för övertid är en fråga om avlöningsform i stället för skillnad mellan HÖK och PAN.

Sjuklönekostnader

Göteborgs Stad ställer sig bakom utredningens förslag om att privata utförare själva ansvarar för att finansiera sjuklönekostnader som uppstår för sina assistenter genom att det görs ett tillägg i socialförsäkringsbalken 51 kap. För att finansiera detta kan schablonen höjas med 3 kronor, utom för de som själva anställer sina assistenter vilket istället bekostas av Försäkringskassan. Göteborgs Stad anser att det kan medföra ökad motivation för privata assistansanordnare att stärka arbetsmiljöarbetet med att förebygga ohälsa och därmed minska antal sjukdagar och förbättra arbetssituationen för de personliga assistenterna, och i förlängningen assistentanvändaren. Även om Göteborgs Stad saknar uppgifter om exakta kostnader för sjuklön till privata utförare finns det goda skäl till att tro att utredningens förslag innebär sänkta kostnader för Staden. Enligt finansieringsprincipen som gäller mellan kommun och stat kommer de allmänna statliga bidragen till kommunerna att minska med motsvarande. Förslaget bedöms av utredningen som kostnadsneutralt för kommunerna.

Digital utbildning och kunskapsmaterial

Göteborgs Stad tillstyrker utredningens förslag om att Socialstyrelsen ges i uppdrag att ta fram ett digitalt utbildnings- och kunskapsmaterial för personliga assistenter, assistansanordnare, arbetsledare och närstående. Göteborgs Stad anser dock att det kan ge vissa effekter och att utgångspunkten för vad som ingår i insatsen personlig assistans utgår ifrån LSS och att grundutbildningar för personliga assistenter anges i *SOSFS 2014:2 Allmänna råd Kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning*. Kunskap och kompetens som möter upp den enskildes specifika behov ska sedan utgöra ett komplement till grundutbildningen eftersom assistensanvändarnas behov sätter ramarna för assistenternas individuella arbetsuppgifter och kompetensbehov.

Göteborgs Stad vill i detta sammanhang påvisa ändringar som införs efter den 30 juni 2021 i gymnasieskolans yrkesprogram. Det berör de båda gymnasieutbildningarna som omnämns i SOSFS 2014:2. I Barn- och fritidsprogrammet kommer inriktningarna pedagogiskt arbete respektive socialt arbete slå samman till den nya inriktningen pedagogiskt och socialt arbete. Vård- och omsorgsprogrammet får en helt ny vårdinriktad kursplan som i ännu lägre grad motsvarar vad personal inom LSS-verksamheter behöver. Skolverket skriver i sin konsekvensanalys av förslaget att det nya ämnet "Funktionsförmåga och funktionsnedsättning anpassats mer mot vårdområdet än det pedagogiska området" för att "motsvara Socialstyrelsens föreslagna kompetenskrav för arbete som undersköterska och arbetsgivarens förväntningar på kunskaper inom området". Det betyder att möjligheten att skaffa sig en grundläggande gymnasieutbildning som har fokus på att ge stöd till personer med funktionsnedsättning minskar väsentligt från hösten 2021. Detta trots att till exempel yrket personlig assistent är det trettonde vanligaste i landet.

Utredningen beskriver olika utbildningstillfällen som arbetsgivare köper in för att erbjuda de som anställs som personliga assistenter. Göteborgs Stad påvisar i sammanhanget att Staden har en utbildning framtagen för funktionshinderbranschen som kallas "stödassistent" och som många personliga assistenter gått. Den är sökbar på Vuxenutbildningen men har också getts som uppdragsutbildning för tillsvidareanställda medarbetare som saknar utbildning. Att ha kunskap om olika funktionsnedsättningar, bemötande, alternativ kompletterande kommunikation (AKK), kan leda till förbättrad arbetsmiljö.

Göteborgs Stad anser att en målgrupp som saknas i utredningens förslag men som måste involveras för att komma tillrätta med de arbetsmiljöproblem som utredningen beskriver är arbetsmiljöansvarig chef. Begreppet arbetsledare behöver förtydligas vad gäller huruvida den har något ansvar för arbetsmiljön. Arbetsmiljölagen beskriver att vid fördelning av arbetsmiljöuppgifter ställs krav på viktiga förutsättningar såsom budget, resurser och kunskap. Ytterst handlar förutsättningarna om att ha befogenheter och mandat att åtgärda de arbetsmiljöproblem som det finns behov av. Begreppet arbetsledare behöver därför förtydligas om det även innebär det arbetsmiljöansvar som ska fördelas enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift 2001:1.

Utredningen lyfter fram ett antal områden och orsaker i arbetsmiljön som skapar mindre goda förutsättningar i yrket personlig assistens. Det handlar om ensamarbete, utsatthet för hot och våld samt trakasserier, dubbla lojaliteter, konflikter på grund av otydliga krav, svårighet med gränssättning och bristande stöd/handledning. Mot den bakgrunden är Göteborgs Stads uppfattning att arbete med organisatorisk och social arbetsmiljö behöver säkerställas för att hantera de utmaningar inom arbetsmiljön som utredningen lyfter fram. Att enbart tillföra en utbildning bedöms inte utgöra tillräckligt med åtgärder för att skapa en bra arbetsmiljö för personliga assistenter.

Egenvård och vård på delegation

Göteborgs Stad är positiva till utredningens förslag om att IVO får i uppdrag att ta reda på i vilken utsträckning lagar efterföljs gällande egenvård och vård på delegation samt Socialstyrelsens uppdrag om att ta fram ett kunskapsstöd om egenvård och delegerade hälso- och sjukvårdsinsatser för personliga assistenter.

Assistansanvändare kan skrivas in i den kommunala hälso- och sjukvården som alla andra som bor i ordinärt boende om de har behov av hemsjukvård. Egenvård kan därmed beslutas av antingen kommunens eller regionens hälso- och sjukvård. Göteborgs Stad anser att kunskap om egenvård kan behöva öka inom både kommun och region. Vad som omfattas av egenvård i relation till vad som kan delegeras som hälso- och sjukvård samt ansvaret som den som utreder och beslutar om egenvård likväl som den som utför åtgärden kan ingå i ett kunskapsstöd. Om en åtgärd bedöms som egenvård eller inte behöver även komma socialsekreteraren i kommunen till kännedom eftersom det påverkar vad som inräknas i insatsen personlig assistans. Avgränsningar, ansvarsfördelning, arbetsledning, informationsvägar och samverkan är några delar som kan omfattas i ett kunskapsunderlag.

Kommunerna i Västra Götaland samt regionen har en *Samverkansrutin för tillämpning av SOSFS 2009:6, bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård*. Rutinen gäller bedömning av om en ordinerad hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras av patienten själv, förälder eller annan lämplig person som egenvård. Rutinen definierar inte vad som kan utgöra egenvård utan betonar att det med dagens bestämmelser är det inte möjligt att generellt ange vilka ordinationer som ska bedömas som hälso- och sjukvård och vilka som är egenvårdsåtgärder. Läkemedelshantering och enkla åtgärder kan vara ett ansvar för hälso- och sjukvården liksom relativt komplicerade åtgärder kan bedömas som egenvård utifrån patientens förutsättningar.

Göteborg den 17 juni 2020
GÖTEBORGS KOMMUNSTYRELSE

Axel Josefson

Mathias Sköld